

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.135>

УДК 336.717

Р. С. Шевчук,

аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0444-985X>

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

R. Shevchuk,

Postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv

THEORETICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES DEVELOPMENT IN UKRAINE

У статті за результатами систематизації підходів вчених сформульовано авторську позицію щодо розуміння базових понять, які формують термінологічну конструкцію досліджуваної проблематики. Узагальнено теоретичні підходи до тлумачення сутності фінансового потенціалу, зокрема виокремлено якісний, кількісний та гібридний. Обґрунтовано його дефініцію та акцентовано на необхідності диверсифікації джерел формування та їх збалансуванні. Класифіковано види фінансового потенціалу підприємств, враховуючи їх специфіку.

Запропоновано власний підхід до трактування фінансового потенціалу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як наукового підґрунтя для проведення подальшого прикладного його аналізу в Україні, зважаючи на кіберризики та реалії воєнного стану. Узагальнено джерела формування фінансового потенціалу розвитку галузі ІКТ, серед яких ідентифіковано державне фінансування, приватні інвестиції, міжнародна допомога та гранти, внутрішні ресурси галузі.

Based on the systematization of scholars' approaches, the article formulates the author's position on understanding the basic concepts that form the terminological framework of the researched issue. Theoretical approaches to interpreting the essence of financial potential are summarized, with qualitative, quantitative, and hybrid approaches identified. The definition of financial potential is substantiated, emphasizing the need for diversification and balance of its formation sources. Types of enterprises' financial potential are classified, taking into account their specific characteristics. The author proposes a personal approach to interpreting the financial potential for the development of information and communication technologies (ICT) as a scientific foundation for further applied analysis in Ukraine, considering cyber risks and the realities of martial law. The article generalizes the sources of ICT development financial potential, identifying state funding, private investments, international aid and grants, and internal industry resources among them.

The financial potential of ICT development is defined as an integral assessment of the totality of existing and potential financial resources, as well as the capabilities for their effective mobilization, accumulation, and use, which ensure the ability of financial and institutional support for the generation, implementation, and scaling of innovative ICTs in the country. It is argued that the components of the definition "support for generation, implementation, and scaling" determine the essence of ICT development, which can be influenced at the macro, micro, and meso levels through various instruments of financial and

institutional support. The theoretical generalization and proposed definitions create the prerequisites for a scientific and analytical study of ICT development trends, taking into account risks and potential opportunities, and for substantiating applied recommendations aimed at expanding financial potential, balancing, and diversifying its sources in Ukraine, given the exceptional importance of the ICT sector for the national economy and the continuation of its digitalization. The outlined aspects simultaneously form the potential for further scientific inquiry in the proposed directions, especially considering the need to achieve the stability of the financial system, maintain the pace of digitalization, and strengthen Ukraine's national and cyber security.

Ключові слова: *фінансовий потенціал, фінансовий потенціал підприємства, інформаційно-комунікаційні технології, розвиток ІКТ, цифровізація, джерела фінансування, інвестиції, інновації, кіберризики, кібербезпека.*

Keywords: *financial potential, financial potential of an enterprise, information and communication technologies, ICT development, digitalization, sources of financing, investments, innovations, cyber risks, cybersecurity. .*

Постановка проблеми. Розвиток різних галузей і секторів національної економіки будь-якої країни пов'язаний із нагромадженням певних ресурсів і наявності відповідних можливостей для цього, враховуючи специфіку, передумови прогресу та інші особливості. У цьому контексті відповідні можливості та ресурси ототожнюють із поняттям потенціалу у різних його проявах та враховуючи диверсифіковані характеристики.

При цьому сфера інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), враховуючи її значення з огляду на експортний потенціал та інноваційність, потребує адаптації відповідного теоретичного підґрунтя для аналізу потенційних можливостей фінансування із диверсифікованих джерел. Водночас розвиток таких технологій пов'язаний не лише із можливостями,

але й загрозами і викликами, які необхідно враховувати уже в контексті пріоритетів кібербезпеки. Загалом це формує передумови й пояснює актуальність дослідження окреслених проблем у реаліях сьогоденних викликів для України під час війни та з огляду на перспективи повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема у контексті стимулювання їхньої фінансової та іншої підтримки, присвячені праці українських та іноземних вчених. Узагальнюючи окремі підходи, передусім відзначимо, що фінансовий потенціал вивчають як сукупність наявних та потенційно можливих фінансових ресурсів, які можуть бути мобілізовані та реалізовані фінансовою системою підприємства за певних умов для забезпечення сталих темпів економічного зростання у визначений період часу [2, с. 82]. Водночас В. Боронос вважає, що саме оптимальний обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат окреслює сутність поняття фінансового потенціалу [1, с. 154]. Своєю чергою згідно позиції О. Кузьміна – це передусім можливості підприємства, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів та організаційних механізмів, спрямованих на забезпечення економічного розвитку на перспективу [7, с. 27]. Водночас, зауважимо, що М. Крупка, О. Щуревич аналізують розвиток фінтех-екосистеми України водночас і в контексті співпраці між різними стейкхолдерами в умовах цифрового суспільства, що корелює із прогресом інформаційно-комунікаційних технологій, але й водночас формує певні кіберризики [6]. Учені Н. Демчишак, А. Клек, О. Солук вивчали окремо потенціал впровадження інноваційних підходів у розрахунково-платіжних відносинах в умовах цифровізації економіки та підприємництва в Україні [3], зокрема з акцентом на вирішальному впливі ІТ-індустрії. Однак здобутки, виклики і загрози для ІКТ-сектору формують передумови для активізації відповідних наукових

пошуків власне в частині концептуалізації і поглиблення розуміння сутності фінансового потенціалу їхнього розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування теоретичних підходів до аналізу фінансового потенціалу у контексті розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнюючи уже наведені підходи науковців, вважаємо за необхідне додатково розглянути окремі дефініції фінансового потенціалу. Так, М. Житар пропонує тлумачити фінансовий потенціал підприємства як його здатність генерувати позитивні грошові потоки в обсязі, достатньому для відшкодування витрат, виконання зобов'язань перед державою, кредиторами, партнерами, власниками, забезпечення самофінансування та формування резервів [5, с. 160]. Аналогічно акцентує на мікрорівні О. Сосновська, пропонуючи таку дефініцію: комплексна характеристика здатності підприємства до мобілізації сукупності наявних та прихованих фінансових можливостей, їх ефективного формування та використання для досягнення тактичних і стратегічних цілей [9, с. 95].

Важливо відзначити, що “потенціал” як комплексне поняття в економіці та фінансах, на думку вчених, інтегрує ресурси, можливості, процеси та результати, що формують основу для сталого розвитку соціально-економічних систем, зокрема регіонів, і вимагає міждисциплінарного підходу для системного розуміння і ефективного використання [4, с. 748].

Таким чином назагал потенціал не можна розглядати лише як сукупність наявних ресурсів або окремих можливостей, а необхідно враховувати їх взаємодію, динаміку розвитку та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів. Окремий аспект, на наше переконання, це синергія відповідних взаємозв'язків на підприємстві, результатом якої у оптимальному випадку повинно бути ефективне використання ресурсів, яке проявляється у реалізації різних можливостей розвитку конкретного бізнесу, або певної галузі, сектору, регіону чи країни. Водночас, у сучасних

дослідженнях дедалі більше уваги приділяється фінансовому потенціалу як окремому, але тісно пов'язаному з економічним потенціалом компоненту, що відображає здатність підприємств, регіонів і держави ефективно акумулювати, мобілізувати та використовувати фінансові ресурси для реалізації стратегічних цілей.

У межах дослідження фінансового потенціалу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій набуває особливого значення те, що він є не лише ресурсною базою, а й відображає здатність підприємств, регіонів і держав ефективно мобілізувати, організовувати та використовувати фінансові ресурси для підтримки інновацій, цифрової трансформації та забезпечення конкурентоспроможності в умовах стрімких технологічних змін.

Пропонуємо розглянути поняття фінансового потенціалу з позицій трьох рівнів: держави, регіону та підприємства. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити як загальні макроекономічні умови та інституційні інструменти впливу і стимулювання галузі, так і локальні особливості територіального розвитку та безпосередні можливості окремих суб'єктів господарювання.

Узагальнюючи, з позиції підприємства фінансовий потенціал є інтегральною характеристикою, що включає наявні та потенційні фінансові ресурси, організаційні механізми їх залучення і використання, а також здатність генерувати фінансові результати, необхідні для інноваційної діяльності, розвитку та конкурентоспроможності, втім числі на ринку інформаційно-комунікаційних технологій. Доцільно виділити три основні науково-методологічні підходи, які дозволяють більш глибоко та системно аналізувати сутність фінансового потенціалу загалом не залежно від рівня його формування, зокрема у цілях даноо дослідження розвитку інформаційно-комунікаційних технологій: якісний, кількісний та гібридний (рис. 1).

Рис. 1. Науково-методологічні підходи до тлумачення сутності поняття “фінансового потенціалу”

Якісний підхід полягає у розгляді фінансового потенціалу як сукупності можливостей, здатності чи спроможностей підприємства або економічної системи ефективно залучати, організовувати та використовувати фінансові ресурси для досягнення стратегічних цілей. У цьому контексті потенціал тлумачиться не як конкретний обсяг ресурсів, а як якісна характеристика, що відображає рівень готовності та здатності до фінансової діяльності, адаптації до змін зовнішнього середовища та реалізації інноваційних стратегій.

Кількісний підхід фокусується на ресурсній основі фінансового потенціалу, визначаючи його як сукупність наявних власних, позичених та залучених фінансових ресурсів, які, передусім, підприємство може мобілізувати і використати для забезпечення поточних і перспективних витрат. Цей підхід дозволяє кількісно оцінити фінансові можливості, що є важливим для аналізу платоспроможності, інвестиційної спроможності та фінансової стійкості. При цьому даний підхід може бути поширений на мезо- і макрорівень.

Гібридний підхід поєднує переваги двох попередніх, визначаючи фінансовий потенціал як сукупність можливостей підприємства, які визначаються наявністю, структурою та організацією використання

фінансових ресурсів, а також здатністю ефективно управляти ними з метою досягнення сталого розвитку і конкурентних переваг. Такий підхід враховує як кількісні характеристики ресурсної бази, так і якісні аспекти ухвалених управлінських рішень, інноваційної активності та адаптивності.

На основі виокремлених вище підходів узагальнимо: фінансовий потенціал підприємства – це інтегральна оцінка сукупності наявних і потенційних фінансових ресурсів, а також можливостей їх ефективного залучення, нагромадження та використання, що забезпечує здатність підприємства реалізовувати стратегічні й тактичні цілі розвитку в умовах динамічного зовнішнього середовища. Таким чином надалі перевагу віддаватимемо у процесі аналізу фінансового потенціалу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій саме гібридному підходу до його тлумачення.

Комплексний підхід до класифікації фінансового потенціалу, зокрема у сфері ІКТ, дає змогу не лише систематизувати різні його види, а й визначити взаємозв'язки між ними, що є важливим для формування ефективних стратегій фінансового управління. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню інноваційної спроможності підприємств, забезпеченню їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах стрімких технологічних змін і цифрової трансформації економіки. Наприклад, деякі підходи щодо виділення видів фінансового потенціалу підприємства базуються на глибинному аналізі сутності поняття фінансового потенціалу та систематизації існуючих класифікаційних ознак (табл. 1).

Ця класифікація забезпечує комплексне розуміння фінансового потенціалу підприємства як інтегральної оцінки (характеристики), що відображає різні аспекти формування, використання і управління фінансовими ресурсами для досягнення стратегічних цілей та ефективності діяльності.

Таблиця 1. Класифікація фінансового потенціалу підприємства

Класифікаційна ознака	Приклади видів фінансового потенціалу
За титулом власності	Потенціал залучення власних фінансових ресурсів, потенціал залучення позикових фінансових ресурсів
За джерелами залучення	Потенціал внутрішніх джерел, потенціал зовнішніх джерел
За видом господарської діяльності	Потенціал фінансування: операційної, інвестиційної, іншої діяльності
За цілями господарської діяльності	Стратегічний, поточний, оперативний
За рівнем ієрархії управління	Фінансовий потенціал підприємства загалом, бізнес-процесу, проекту, управлінського рішення
За ступенем реалізації	Фактичний, перспективний

Джерело: побудовано на основі : [8]

При цьому для чіткості розуміння й аналізу інституційних основ, на нашу думку, фінансовий потенціал розвитку інформаційно-комунікаційних технологій можна визначити як інтегральну оцінку сукупності наявних і потенційних фінансових ресурсів, а також можливостей їх ефективного залучення, нагромадження та використання, що забезпечує здатність фінансово-інституційної підтримки генерації, імплементації та масштабування інноваційних ІКТ в країні. Відтак, складові дефініції “підтримка генерації, імплементації та масштабування” власне визначають розвиток ІКТ, на який можна впливати на макро-, мікро- та мезорівнях різними інструментами фінансово-інституційної підтримки. Це поняття охоплює ефективність акумуляції, розподілу та використання фінансових коштів для підтримки зростання цифрової інфраструктури, розробки програмного забезпечення, цифровізації бізнес-процесів та розвитку технічної бази, що у сукупності сприяє підвищенню

конкурентоспроможності, інноваційності та сталого розвитку економіки у цифрову епоху.

Зауважимо, що фінансовий потенціал галузі ІКТ формується за рахунок таких основних джерел (табл. 2).

Таблиця 2. Джерела формування фінансового потенціалу розвитку галузі ІКТ

Державне фінансування	Приватні інвестиції	Міжнародна допомога та гранти	Внутрішні ресурси галузі
Бюджетні програми розвитку цифрової економіки, інформатизації, реалізації національних стратегій цифрової трансформації (наприклад, Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій до 2030 року) забезпечують фінансування цифрової інфраструктури, досліджень та модернізації державних сервісів	Венчурний капітал, прямі іноземні інвестиції у ІТ-компанії, стартапи, технологічні хаби, що дозволяє активізувати інновації, комерціалізувати розробки в сфері ІКТ	Підтримка від ЄС, Світового банку, ЄБРР, в межах програм типу «Цифрова Європа» з бюджетом 6 млрд євро до 2027 р., спрямованих на розвиток штучного інтелекту, цифрових навичок і технологій у суспільстві	Прибуток і реінвестиції ІТ-компаній, які формують сталий фінансовий фундамент для розвитку галузі і підтримки нових технологій

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, важливим джерелом формування відповідного фінансового потенціалу є державна підтримка, яка реалізується через спеціальні ініціативи, включно з грантами, податковими пільгами, програмами сприяння розвитку стартапів та інноваційних екосистем. Ці заходи стимулюють розроблення та масштабування нових технологічних продуктів, підсилюючи інноваційний потенціал галузі. Але є й виклики, зокрема тимчасове зниження експорту ІТ-послуг і недостатність венчурного капіталу на початкових етапах розвитку стартапів, що певною мірою загальмовує швидкість росту сегменту. Це пов'язано із тим, що багато креативних рішень у сфері ІКТ з'являються на основі стартапів, для прогресу яких важливе фінансування, зокрема на початкових етапах розвитку. Диверсифікація відповідних джерел фінансування, в тім числі враховуючи різні інструменти підтримки має вагоме значення, при цьому на рівні

держави в Україні сформоване необхідне розуміння стратегічного значення цієї проблеми, як і ролі держави у її вирішенні.

Висновки та перспективи подальших розвідок. За результатами узагальнення та систематизації підходів вчених сформульовано авторську позицію щодо розуміння базових понять, які формують термінологічну конструкцію досліджуваної проблематики. Зокрема, детерміновано фінансовий потенціал підприємства, а також безпосередньо фінансовий потенціал розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як інтегральну оцінку сукупності наявних і потенційних фінансових ресурсів, а також можливостей їх ефективного залучення, нагромадження та використання, що забезпечує здатність фінансово-інституційної підтримки генерації, імплементації та масштабування інноваційних ІКТ в країні. Аргументовано, що складові дефініції “підтримка генерації, імплементації та масштабування” власне визначають розвиток ІКТ, на який можна впливати на макро-, мікро- та мезорівнях різними інструментами фінансово-інституційної підтримки. При цьому також узагальнено джерела формування фінансового потенціалу розвитку галузі ІКТ, серед яких ідентифіковано державне фінансування, приватні інвестиції, міжнародну допомогу та гранти, внутрішні ресурси галузі.

Здійснене теоретичне узагальнення і пропоновані дефініції формують передумови для науково-аналітичного дослідження трендів розвитку інформаційно-комунікаційних-технологій, враховуючи ризики й потенційні можливості, а також обґрунтування прикладних рекомендацій щодо розширення фінансового потенціалу, збалансування й диверсифікації його джерел в Україні, зважаючи на виняткову важливість ІКТ-сектору для національної економіки і продовження її діджиталізації. Окреслені аспекти водночас закладають потенціал для продовження наукових пошуків у сформульованих напрямках, особливо враховуючи необхідність досягнення стійкості фінансової системи в період війни, збереження темпів цифровізації і зміцнення національної та кібербезпеки України.

Література

1. Боронос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. С. 154-166.
2. Гудзь О. Модернізація інфраструктури підприємств зв'язку: інноваційний аспект. *Журнал економічних досліджень*. 2022. № 6. С. 78-92.
3. Демчишак Н., Солук О., Уляновська Ю. Потенціал впровадження інноваційних підходів у розрахунково-платіжних відносинах в умовах цифровізації економіки та підприємництва в Україні. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія "Економічні науки"*. 2024. Вип. 7. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2024-7-10175>.
4. Добрик Л. О. Генезис поняття «потенціал» як базової економічної категорії соціально-економічного потенціалу регіону. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-114>.
5. Житар М. О. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком телекомунікаційних підприємств. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. № 1 (13). С. 157-165.
6. Крупка М. І., Демчишак Н. Б., Щуревич О. І. Розвиток фінтех-екосистеми в Україні: співпраця між стейкхолдерами в умовах цифрового суспільства. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка"*. 2023. Вип. 28(56). С. 86-95. URL: [https://ecj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_28\(56\).pdf](https://ecj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_28(56).pdf).
7. Кузьмін О. Аналіз сучасних викликів для підприємств зв'язку у процесі трансформації. *Економіка та інновації*. 2023. № 4. С. 21-35.
8. Нагорнюк О. В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 104-109.
9. Сосновська О. О. Впровадження інноваційних рішень у діяльність підприємств зв'язку: теорія та практика. *Журнал сучасної економіки*. 2023. № 2. С. 89-102.

References

1. Boronos, V.H. (2010), "Formation of the mechanism for optimizing the capital structure and its impact on the financial potential of the enterprise", *Mekhanizm rehuliuivannia ekonomiky*, vol. 3, pp. 154-166.

2. Hudz, O. (2022), "Modernization of communication enterprises' infrastructure: an innovative aspect", *Zhurnal ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 6, pp. 78-92.
3. Dobryk, L.O. (2018), "Genesis of the concept "potential" as a basic economic category of the socio-economic potential of the region", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 19. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-114>.
4. Demchyshak, N., Soluk, O. and Ulianovska, Yu. (2024), "Potential for implementing innovative approaches in payment relations under digitalization of economy and entrepreneurship in Ukraine", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Internauka". Serii "Ekonomichni nauky"*, vol. 7. <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2024-7-10175>.
5. Zhytar, M.O. (2024), "Conceptual foundations of managing innovative development of telecommunication enterprises", *Yevropeyskyi naukovi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*, vol. 1(13), pp. 157-165.
6. Krupka, M., Demchyshak, N. and Shchurevych, O. (2023), "Development of the fintech ecosystem in Ukraine: cooperation among stakeholders in a digital society", *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii "Ekonomika"*, vol. 28(56), pp. 86-95, available at: [https://ecj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_28\(56\).pdf](https://ecj.oa.edu.ua/assets/files/NZ_ek_Vyp_28(56).pdf) (Accessed 18 August 2025).
7. Kuzmin, O. (2023), "Analysis of modern challenges for communication enterprises in the process of transformation", *Ekonomika ta innovatsii*, vol. 4, pp. 21-35.
8. Nahorniuk, O.V. (2018), "Classification of types of enterprise financial potential", *Intelekt XXI*, vol. 1, pp. 104-109.
9. Sosnovska, O.O. (2023), "Implementation of innovative solutions in the activities of communication enterprises: theory and practice", *Zhurnal suchasnoi ekonomiky*, vol. 2, pp. 89-102.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2025 р.